

tònoma», L. Nicolau d'Olwer, *L'Expansió de Cat. en la Mediterrània Oriental*, 35.1ss. (cf. 20.10, 32.9, etc.). «En los *alfóndechs* ni en los obradors no us hi cal cercar, sényer, car no y tracta hom quax sinó de vendre e de comprar», Llull (*Cont.*, 113); *AlcM* cita docs. de 1381 i de 1403 relatius als *alfóndechs* d'Alexandria i de Tunis; etc. També existeix una variant *fóndec* (en doc. reial de 1326, Finke, *A. Arag.* III, 512). Però no es referia solament al Llevant sinó també a les nostres terres rescataades dels moros: «ipsium *alfondelg*.¹⁰ quod est apud Tortosam --- quod *alfondec* ---» (el primer cop deu haver-hi lliçó errada per *-dech*), a. 1176 (*Cartulari de Poblet*, p. 107); de Novelda: «val *alfondech* del dit loch, cascun any, de loguer, tro a 40 sol.», a. 1315 (*CoDoACA* xxxix, 123); de Callosa d'En Sarrià: «existia un *alfondec* o mesón y taberna al que acudían los moros, que jugaban y se embriagaban allí y reñían», doc. de 1414 (Salvà, *Callosa* I, 54).

En baix llatí apareix ja *alfondicus*, el 1101, en un doc. hispànic, llatinització que és freqüent i quasi general en el S. XIII (d'on la forma *alfòndic* que donen Nicolau i el *DFa.*, però en català apareix generalment l'altra). Més tardanament va estenent-se a fondes on posen visitants o viatgers de tota mena, com en Joan Martorell: «cascú que tenia catius los portava al *alfóndech* on posava Tirant» (*T. lo Blanc*, Ag. I, 338). Per un conducte diferent el mateix mot àrab va donar FONDA (veg.). I amb el contingut morisc i comercial, el cast. ant. *alhóndiga* (DCEC I, 127; IV, 913, i DECH);¹ Dozy, *Gloss.*, 138-9; Neuvonen, 37-38; Devic (Littré, vol. v), 37.

DERIV.: *Alfondeguer* [1458, i ja S. XIII]: «La tasca de l'ambaixador <de Jaume I a Egipte, R. de Comas> era d'obtenir del soldà la concessió d'un *alfòndic* i d'establir-hi, en nom del rei, un *alfondiguer* i un cònsol», Nicolau d'Olwer, *o. c.*, 34.25; ja s'havia format abans de la reconquesta, amb el sufix en forma mossàrab: *funduqâr* «stabularius» (*RMa.*).

¹ *Fóndiga*, doc. de Sevilla, de 1294, MzPi., *D. Ling. Cast.*, 355.12, 13. Tendeix a especialitzar-se per a dipòsit de certs productes: «*alhóndiga de pan*: horreum», Nebrija, basc dial. *alondegi* «sitio de vinos» en el Baztan (× bc. *-tegi*, *-degi*, 'cabana'), guip. *alondero* «vinatero».

ALFORÍ, 'graner o departament d'un graner', de l'àr. vg. *hurí*, àr. *hury*. □ 1.ª doc.: en la nostra llengua no n'hi ha notícia fins al S. XIX; en castellà es documenta des del S. XIII.

És mot solament valencià, però la seva àmplia i antiga difusió toponímica no permet dubtar que fou heretat directament de l'àrab local valencià i balear. Entre molts més: *Els Alforins* (o Fontanars) extensíssima partida (i ermita) a l'Oest d'Ontinyent, amb molta població rural, avui erigida en municipi; *Tossal de l'Alforí* entre Penyagolosa i la Mola d'Ares (GGRV, Cast., 39; *Alfort* és una errada en *AlcM*); *L'Auferí* gran serra que es desprèn al Nord del Montsant cap a Margalef (dissim. d'*auferí*); *Alforí* alqueria del terme de Ciutadella, etc. No el veig recollit en

lèxics fins a Escrig, 1851 «*alfolins* pl. *alfolies* o *alfolis* en dos acepciones» (amb un *alfoliu* inexistent err. de lectura per *alfolins*).

Sembla haver-se conservat més viu en els parlars de l'extrem Migjorn: a Monòver: «la casa de la Riba --- en una recarà, miran al Michdia; no li falta res: té bodega, en cubs i prensa; almasara y cherré pa'l oli; la cambra, en es *alforins*, pa el blat y la sivà» (*Canyissaes*, p. 104; de nou p. 123). A Elx, però, ha passat a aplicar-se a un departament «que hi ha en l'almàssera per dipositar-hi les olives». En castellà abunda molt més la doc., car el mot hi fou molt usat en quasi tot el domini durant l'Edat Mitjana i més tard; segons el *DAut.* allí predomina *alfoli* [c. 1260] sobre *albori*, *alfori* [c. 1300], *alholí* (JRuiz, Nebr.) i n'hi ha d'altres; veg. DCEC I, 117b. En àrab la forma clàssica *hury* ja figura recollida per lexicògrafs orientals (com els iranís Meidaní, †1141, i Firuzabadí) com a graner públic de blat («horreum frumentarium regium», Freytag IV, 388b) i usat per l'àrab Abenbatuta (†1377) i l'egipci Maqrizí (†1441), Dozy, *Suppl.* II, 756.

Com és regular en mots d'aquesta estructura, en vulgar la y consonant es torna -i accentuada (*horí*, *PAlc.*, 98.39, i així s'accentua en parlars africans moderns, Steiger, *Contr.*, 270). No hi ha acord sobre si era mot autòcton o manllevat del ll. *horreum*, ni indicis per afirmar-ho o negar-ho, car el ll. *horreum* és també un mot sense etimologia ni parentela indoeuropea (Ernout-M., Walde-H., res en Pok.) i d'altra banda no hi ha arrel àrabiga de tal sentit.

ALFORJA, generalment *alforjes*, de l'àr. *burġ*. □ 1.ª doc.: 1523.

³⁵ En un dels inventaris de castells p. p. R. d'Alòs, i altres docs. del segle. Ja el registra OPou «*alforjes* o beaces: corycium, hippoprae» (*TbPu.*, 315). Usat avui a tot el territori lingüístic, si bé el mot d'origen llatí, preferit a l'Edat Mitjana, *beaces*, continua preponderant a Mallorca. Va passar també al cast. *alforjas* [c. 1400], port. *alforje*, bearn. *forje* 'alforja', gc. pirinenc *broudye* 'pell de moltó cosida en forma de sac', 'manteguera' (VRom. II, 167). En àrab és un mot general i de tots els temps, ja documentat a Espanya per l'Akhbar Madjmua, S. XI (Dozy I, 359b), a Orient pel Djauharí, c. l'a. 1000, etc (Lane, 719), i corresponent a l'arrel *brġ* en el sentit de 'fer sortir, transportar', productivíssima i bàsica en la llengua; el mot «organes» (potser mossàrab) amb què el tradueix *RMa.* s'ha d'entendre amb un valor com el del nostre *arguens* o *arguenells*.

DERIV.: *Alforger*.

ALFORRO, de l'àr. *hurr* 'lliure, de condició lliure'. □ 1.ª doc.: *alforre*, doc. de Barcelona, a. 1290 (*BABL* XI, 301).

En les diverses variants *alforre*, *alforro*, *forre* i *forro*, apareix també als *Costums de Tortosa* (*criatura franca e alforra*), a la Crònica de Jaume I (*alforro*, *forre*), en un document barceloní de 1360 (*alforre*,